

Rajat ylittävä prostituutio

Anna-Maria Marttila

Prostituutio ja laajemmin seksiteollisuus koskevat monia erilaisia toimijoita. Eri näkemysten mukaan ilmiössä voi olla kyse esimerkiksi suurten voittojen globaalista kaupasta, järjestäytyneestä rikollisuudesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta epätasa-arvosta, sukupuolten välisistä valtasuhteista, sukupuoli- ja seksuaalikulttuurista, seksuaalisesta väkivallasta, siirtolaisuudesta tai yksilön seksuaalioikeuksista. Yksinkertaisimmillaan prostituutio on kuitenkin määritelty seksipalveluiden tarjoamiseksi materiaalisia hyödykkeitä, yleensä rahaa, vastaan (määritelmän rajoituksista ks. Phoenix 1995).

Tämän päivän prostituutio on korostuneesti rajat ylittävää toimintaa. Siihen suoraan tai välillisesti liittyvä ihmisten liikehdintä rakentuu esimerkiksi Euroopan alueella siten, että myyjät (ja osin myös välittäjät) matkustavat Venäjän federaation alueelta tai muista entisistä sosialismaista vauraampaan Keski-, Etelä- ja Pohjois-Eurooppaan (esim. Nurmi 1999, Leskinen 2003). Norjassa prostituotina työskentelevä venäläinen Valeria esittää tarkemman kuvan eurooppalaisista prostituutiomarkkinoista: hänen mukaansa Kaakkois-Euroopasta, kuten Moldovasta ja Valko-Venäjältä kotoisin olevat naiset matkustavat seksityöhön pääosin Italiaan, Espanjaan tai Ranskaan kun taas Koillis-Euroopasta, esimerkiksi Venäjältä ja Baltian maista lähtöisin olevat

suuntaavat Pohjoismaihin ja Saksaan (Skilbrei & Polyakova 2006, 43).

Ostajat liikkuvat pitkälti päinvastaiseen suuntaan kuin myyjät: seksiturismi ”länneestä”¹ on muun Itä-Eurooppaan suuntautuvan matkustuksen ohella kasvanut viime vuosikymmeninä merkittävästi. Tarjontaan ja kysyntään perustuva liike kohtaa usein jo raja-alueilla, joille on muodostunut kansainvälisiä ”punaisten lyhtyjen” alueita, joilla konkreettisimmillaan kohtaavat rikkaan lännen muodostama kysyntä ja köyhän idän tuottama tarjonta. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Saksan ja Tšekin tai Suomen ja Venäjän välisen rajan välittömät lähialueet. Saksan ja Tšekin välistä rajaa (tarkemmin sanoen rajan läpi kulkevaa E55-valtatietä) on jopa nimitetty ”Euroopan suurimmaksi bordelliksi” (esim. Deutsche Welle 2003).

Rajat ylittävä prostituutio on käytännössä katsoen maailman joka kolkkaan, laittomasti tai laillisesti, levittäytynyt monimutkainen verkosto seksiteollisuuden, kansainvälisen muuttoliikkeen, turismin ja liikematkailun välisiä yhteyksiä. Ilmiölle on myös tunnusomaista tapa kurkottaa tavanomaisten, laillinen/laiton tai yksityinen/julkinen jaotteluiden yli. Ilmiön monitahoisuudesta ja siihen liittyvistä ristiriitaisuuksista on ollut seurauksena myös prostituutiota käsittelevään julkiseen keskusteluun ja lainsäädännölliseen kontrolliin liittyvä näkökulmien ja lähestymistapojen kirjo. Suhtautuminen prostituutioon jakaa mm. Euroopan unionin maita: alan eri toimijat ja käytänteet sijoittuvat laitton – laillinen -akselille hyvinkin eri tavoin eri maissa. Lainsäädännöllinen lähestymistapa vaihtelee Hollannin ja Saksan liberaalista, prostituution laillistaneesta mallista

ns. Ruotsin malliin, joka kieltämällä parituksen lisäksi seksin oston, kriminalisoi prostituution varsin kokonaisvaltaisesti. Maiden väliset suuret erot ovat asettaneet ylimääräisiä haasteita myös tavoitteille luoda EU:lle yhteinen prostituutiotar-koituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa ehkäisevä lainsäädäntö ja toimintaohjelma.

Tässä artikkelissa tarkastelen alueellisten prostituutiomarkkinoiden rakennetta ja kulttuuria suomalaisten miesasiakkaiden näkökulmasta. Tarkastelun pohjana on suomalaisia seksin ostajia Suomessa, Virossa ja Luoteis-Venäjällä käsittelevän väitöskirjatutkimukseni materiaali, joka koostuu noin kolmen vuoden aikana suoritamistani seksin ostajien ja seksityöntekijöiden haastatteluista ja paikallisten prostituutiomarkkinoiden havainnoinnista Etelä-Suomessa, Tallinnassa, Pietarissa ja Viipurissa².

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii feministinen kansainvälisten suhteiden tutkimus ja kriittinen miestutkimus. Esimerkiksi Ticknerin (2001) tavoin katson, että yksityinen/julkinen, poliittinen/ei-poliittinen kaltaisiin dikotomioihin perustuva ajattelu on riittämätön tarkasteltaessa globalisaation vaikutuksia esimerkiksi prostituutiomarkkinoihin. Artikkelin lopussa esitän, että prostituutiosta on kyse moniulotteisista valtarakenteista, joiden puitteissa tietynlainen sosiaalinen ominaisuus tai pääoma (esim. sukupuoli, etninen identiteetti, kansallisuus, sosio-ekonominen status) yhtäältä valtuttaa ja toisaalta syrjii toimijoita prostituutiosta.

Näkymättömät miehet

Prostituutiotutkimus on perinteisesti keskittynyt tarkastelmaan naisprostituoituja. Miehet, sekä myyjinä, asiakkaina että välittäjinä, ovat olleet vähäisen huomion kohteena³. Asiakkaita koskeva hiljaisuus on leimannut myös prostituutiosta käytävää yhteiskuntapoliittista keskustelua. Jopa Suomessa kevätkesällä 2006 käytyä seksin oston kriminalisointiehdotusta (HE 221/2005) koskevaa keskustelua leimasi keskittyminen naisprostituutuihin ja naiskaupan uhreihin.

Varsinaiset seksin ostajat ja seksikaupan sukupuolittuneet rakenteet jäivät yllättävän vähälle huomiolle (esim. Täysistunnon pöytäkirja PTK 75/2006 vp).

Suomessa on ns. elämäntapakartoitusten yhteydessä kysytty myös maksullisen seksin käytöstä. Vuonna 1995 suoritetun Habitus-tutkimuksen mukaan suomalaiset seksin ostajat ovat pääsääntöisesti miehiä. Tutkimukseen vastanneista miehistä 11 prosenttia ja naisista 0,7 prosenttia ilmoitti ostaneensa seksiä Suomessa tai ulkomailla (Lammi-Taskula 1999). Suomalaisen seksielämää kartoittaneiden tutkimusten (1992 ja 1999) mukaan seksin ostaminen lisääntyi miesten osalta vuosikymmenen loppua kohti tultaessa siten, että vuonna 1999 seksiä ilmoitti ostaneensa noin 14 % miehistä ja 0 % naisista (Haavio-Mannila et al. 2001). Valtaosa ostamisesta oli tapahtunut ulkomailla.

Varsinainen asiakastutkimus on toistaiseksi keskittynyt kartoittamaan pääasiassa erilaisia käyttäjätyyppejä tai -ryhmiä seksin ostajien keskuudessa. On ilmennyt, että miespuoliset ostajat selittävät toimintaansa esimerkiksi haluna tietynlaisiin seksikokemuksiin tai partnereihin, haluna kontrolloida missä ja miten saada seksiä, puuttuvien naiskontaktien vastineena, kulutuksena tai ”korvikkeena” perinteiselle miesvallalle (esim. Månsson 1981, 1988 & 2001; Sandell et al. 1996; O’Connell Davidson 1998).

Asiakastutkimusta pitkälle leimannut typologisoiva ote ei nykyisen kaupallisen seksin markkinoiden liikkuvan ja muuttuvan luonteen huomioiden kuitenkaan ole mielekäästä. Esimerkiksi suomalaisten seksiturismi Viroon ja Venäjälle on vahvasti linkittynyt muuhun naapurimaihin suuntautuvaan turismiin. Suurin osa esimerkiksi Tallinnassa tai Viipurissa seksiä ostavista suomalaismiehistä ei ole matkustanut kaupunkiin maksullisen seksin vuoksi: kyseessä on usein viikonloppu- tai liikematka Tallinnaan, jonka yhteydessä käytetään myös maksullisia seksipalveluita. Siten käsite seksituristi tai seksin ostaja on usein epätasällinen ja häilyvä. Useimmat alueen bordelleissa tai seksibaareissa tapaamista suomalaismiehistä eivät identifioineet itseään

seksituristeiksi. Useissa tapauksista kyseessä oli työmatkalainen, toisinaan perheenisä viikonloppumatkalla kaveriporukan kanssa tai Karjalan kannasta kiertävä ”kotialuematkalainen”⁴.

Mistä johtuu, että miehet ja mieheys ovat olleet syrjässä prostituutiota koskevista sekä julkisista keskusteluista ja lainsäädännöstä että tutkimuksesta? Feministisen tutkimuksen näkökulmasta tämä voidaan nähdä yhtenä osoituksena valtavirtatutkimuksen miesvaltaisuudesta (male-stream) ja mieheyttä normittavasta tutkimusotteesta. Käsitys mieheydestä biologisena, myötäsyntyisenä miesruumiiseen liittyvänä identiteettinä tai universaalina ihmisyuden normina onkin säilynyt itsepintaisesti ajattelussamme. Miehet ovat toki olleet tieteellisen tutkimuksen keskiössä, mutta läpinäkyvänä, sukupuollettomana ihmisyuden normina. Heitä ei ole nimetty *miehinä* (Hearn & Morgan 1990, 7) ja mieheys *sukupuolena* on jäänyt tunnistamatta. Puhuttaessa sukupuolesta ja siihen liittyvästä tutkimuksesta on viitattu naisiin ja naistutkimukseen⁵. Rosie Campbell (1998, 156–157) katsoo, että tämä on ollut tunnusomaista erityisesti prostituutitutkimuksessa: prostituution on mielletty olevan yhtä kuin prostituoidut (ks. IOM 2002, 21–22).

Bob Pease ja Keith Pringle (2001, 6) ovat esittäneet, että monissa globaalitason sukupuolten väliseen epätasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä, kuten kansainvälisessä seksikaupassa ja naisiin kohdistuvassa väkivallassa, on viime kädessä kyse miesten nimeämättömistä käytännöistä. Katsonkin, että kyseisissä ilmiöissä näkymättömyys viestii valtapositiosta. Seksin ostajia haastatellessani sain usein omakohtaista kokemusta siitä, mikä merkitys näkymättömyydellä on useimmille prostituutiotoimijoille. Keskustelu haastateltavan kanssa täytyi toisinaan käydä niin hiljaa, että pelkäsin nauhalle tulevan pelkkää kohinaa. Iltapäivän lounastungoksen vuoksi jouduimme myös erään parituntisen haastattelun aikana kaksi kertaa vaihtamaan haastattelupaikkaa.

Prostituutiotoimijoilla ei kuitenkaan ole yhtäläistä mahdollisuutta näkymättömyyteen. Ilmiöön perinteisesti liittynyt sosiaalinen stigma

on yhdistetty erityisesti alalla työskenteleviin naisiin. ”Huoran” leiman saanut nainen on kohdannut voimakasta sosiaalista hyljeksintää ja eriarvoistamista. Perinteisten, naisten seksuaalisuuteen liittyvien käsitysten näkökulmasta prostituoidut on nähty seksuaalisesti liian aktiivisina ja siten epänormaaleina, luonnottomina ja uhkina yleiselle terveydelle ja järjestykselle. Samasta näkökulmasta miesten seksistä maksaminen on näyttäytynyt luonnollisena, biologiseen, pidättelemättömään, miehiseen viettiin perustuvana toimintana (O’Connell Davidson 1998, 28; Järvinen 1990, 15–16). Useimmat seksin ostajat myös käyttävät biologiaan perustuvaa selitysmallia toimintansa ja prostituoitujen asiakaskunnan miesvaltaisuuden selittäjänä. Esimerkiksi 49-vuotias, säännöllisesti seksiä ostava ”Pekka” totesi: ”Miehet ovat *luonnostaan* moniavioisia ja tämä piirre usein saa miehen ostamaan seksiä” (kursiivi minun – AM). Vaikka seksin ostamisen on ajoittain nähty olevan yhteydessä miesten sosiaalisiin ongelmiin tai kykyihin, ei sitä kuitenkaan ole pidetty samalla tavoin luonnottomana tai uhkaavana kuin naisten harjoittamaa seksin myyntiä.

Prostituoidut ovat myös perinteisesti toimineet prostituution tunnusmerkkien kantajina (Keeler & Jyrkinen 1999, 6). Esimerkiksi katuprostituutiossa prostituoitujen pukeutumista ja työskentelyalueiden määräytymistä määrittää asiakkaiden tavoittaminen heidän näkymättömyyttään vaarantamatta. Myös uuden teknologian tarjoama anonymiys on tarjonnut sitä ennen kaikkea asiakkaille. He voivat nykyisin, niin halutessaan, hankkia palvelun helpoimmin näyttöpäätteiden suojissa. Prostituoitut sen sijaan ovat kuvineen edelleen näkyvillä seksipalveluja mainostavilla nettisivustoilla.

Seksikaupan poliittinen talous

Kansainväliset ja alueelliset prostituutiomarkkinat ovat viime vuosikymmeninä kehittyneet ja kasvaneet erityisesti liikematkailun, turismin ja kansainvälisen muuttoliikkeen lisääntymisen myötä. Katalysaattorina markkinoiden kasvulle

ovat toimineet myös alueellinen taloudellinen epätasa-arvo ja matkustamisen helpottuminen. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehitys (ks. Marttila 2004b) on osaltaan lisännyt seksiteollisuutta sekä helpottanut sen käytäntöjä ja kasvattanut myös prostituutiomarkkinoiden ympärille nivoutunutta järjestynyttä toimintaa viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana. Globaalin seksikaupan arvellaankin nykyisin olevan, kansainvälisen ase- ja huumekaupan jälkeen, kolmanneksi kannattavin kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden muoto (Hearn & Jyrkinen 2000, 68).

Euroopan mittakaavassa seksikaupan välittäjät ja myyjät ovat huomanneet Schengen-sopimuksen tarjoaman mahdollisuuden vapaaseen liikkumiseen Schengen-alueella myös kolmansien maiden kansalaisille ja sen hyötyyn prostituution ja muun seksikaupan toiminnan kannalta⁶. Markkinoiden rakenne ja toimintamekanismit konkretisoituvat kun ajattelee esimerkiksi Suomen ja Venäjän välillä vallitsevaa elintasokuilua (maailmanlaajuisesti yksi suurimmista). Globaalin seksikaupan maaperänä toimiikin ennen muuta alueellinen elintasokuilu ja hyvinvoinnin epätasapaino. Seksin myyminen Suomessa voi esimerkiksi nuorelle venäläisnaiselle tuottaa moninkertaiset tulot verrattuna vaikkapa opettajan työhön Pietarissa. Tämä siitäkkin huolimatta, että ansaitsemastaan palkkiosta nainen yleensä itse pitää noin kolmanneksen, loput menevät parittajalle ja mahdollisille muille välittäjille (Huhtanen 2005, Leskinen 2003)⁷. Prostituutio on siis tuottavaa toimintaa myös muille kuin varsinaisille myyjille.

Prostituutio, varsinkin ulkomainen liikkuva prostituutio, on pääosin varsin näkymätöntä toimintaa, minkä vuoksi sitä on myös vaikea tutkia tai esittää arvioita sen määrästä. Paitsi tutkittavan alueen, myös globaaleille prostituutiomarkkinoille on ominaista vahvasti etnisoitunut ja sukupuollittunut rakenne. Tyypillistä lähes kaikkialla maailmassa on, että vähemmistöryhmien edustajat tai köyhät siirtolaiset ovat palveluiden tarjoajia rikkaamman enemmistön muodostaessa kysynnän. Esimerkiksi Intiaan saapuu vuosittain

tuhansia naisia Nepalista ja Bangladeshista myymään seksiä Intian vaurastuvalle keskiluokalle.

Ulkomaisen prostituution osuudesta Suomessa on olemassa joitakin vaihtelevia arvioita. Niiden mukaan ulkomaisen prostituution osuus Suomen markkinoista vaihtelee runsaasta puolesta (Kontula 2005) jopa 95 prosenttiin (Leskinen 2003, ks. myös Aromaa & Lehti 2002). Ulkomaalaisten prostituoitujen uskotaan olevan pääosin virolaisia ja venäläisiä, venäjää äidinkielenään puhuvia naisia⁸, mutta joukossa on myös latvialaisia ja liettualaisia (Leskinen 2003). Oma tutkimukseni ei pyrikään kvantitatiiviseen kattavuuteen, mutta informanteistani huomattava enemmistö oli yleensä ostanut seksiä venäläiseltä tai virolaiselta (tai Viron venäläiseltä) naiselta, sekä kotimaassa että ulkomailla. Vaihtelevista arvioista huolimatta selvää on, että ulkomaisen prostituution osuus Suomessa on merkittävä. Keskusrikospoliisin tutkimusten mukaan ulkomaalaiset prostituoidut myös joutuvat lähes poikkeuksetta työskentelemään joko virolaisten tai venäläisten rikollisjohtajien alaisuudessa (Leskinen 2003, 14–16; Aromaa ja Lehti 2002, 1–2)⁹.

Erityisesti tutkittavan alueen suurimmissa kaupungeissa toimii laaja ja hyvin organisoitunut maksullisen seksin välittämiseen keskittynyt verkosto. Omien kenttätutkimusteni (Helsinki ja Tallinna 2003–2005, Viipuri ja Pietari 2005–2006) perusteella näyttää siltä, että parittajien, bordellien, seksibaarien omistajien ja taksikusken lisäksi tähän verkostoon kuuluvat esimerkiksi hotellit, baarit, ravintolat, laivat, puheluiden välittäjät jne. Alueellisen prostituutiokulttuurin yhtenäisyydestä kertoo myös se, että esimerkiksi Tallinnassa usein hyvinkin suomea puhuvat (myös venäjänkieliset) taksikuskit tuntevat hyvin sekä kaupungin maksullista seksiä tarjoavat paikat että niiden käytännöt.

Seksiturismi Suomesta Venäjälle, Baltian maihin ja edelleen myös Kaukoitään on keskeinen osa suomalaista prostituutiodiskurssia. Taloudelliset tekijät näyttävät liikuttavan ja houkuttelevan myös ostajia: esimerkiksi osa suomalaisista prostituution asiakkaista hakeutuu tie-

toisesti Viroon tai Venäjälle halvempien hintojen perässä. Eräs haastattelemani 46-vuotias seksin ostaja kertoi yhdeksi syyksi Baltian maihin ja Venäjälle suuntautuviin seksimatkoihinsa sen, että hänellä ei ole varaa Suomen korkeampiin hintoihin. Hän katsoi, että ilman rajojen avautumista ja seksiteollisuuden kasvua hänellä ei olisi ollut mahdollisuutta maksulliseen seksiin ainakaan nykyisessä mittakaavassa. Saman miehen mukaan ”virolaiset ja venäläiset tytöt” myös saavat ”palveluistaan” paremman hinnan Suomessa ja siksi tulevat yleensä mielellään rajan yli (”Matti”, 46).

Esimerkiksi Pohjois-Virola ja Luoteis-Venäjältä naisten tiedetään tekevän prostituutiotarkoituksessa päivän mittaisia retkiä Suomen puolelle (esim. Kontula 2005). Samoin rajaseuduilla asuvat suomalaismiehet saattavat käydä päivän kestäväillä ostoksilla esimerkiksi Viipurissa. Maksullisen seksin lisäksi ostetaan erilaisia, kotimaan hintoihin nähden halvempia, kulutustuotteita kuten polttoainetta, tupakkaa ja alkoholia. Erilaiset motiivit ja turismin muodot ovat laajemminkin kietoutuneet yhteen suomalaisten lähialuematkailussa (ks. esim. Marttila 2006).

Suomalaisten asiakkaiden osuudesta Viron ja Luoteis-Venäjän prostituutiomarkkinoilla on niin ikään olemassa vain arvioita. Niiden mukaan suomalaisten osuus on erityisesti kausiluontoisesti merkittävä. Virossa suomalaiset muodostavat Tallinnan poliisin arvioiden mukaan vuositasolla noin 45 prosenttia paikallisen prostituution asiakaskunnasta (Pettai & Kase 2002). Luoteis-Venäjällä ulkomaalaisten osuuden on arvioitu olevan noin 60 prosenttia (Kolpakova 2005). Suomalaisten osuudesta ei ole tarkempaa tietoa, mutta erityisesti Suomen rajan läheisyydessä, esimerkiksi Viipurissa, suomalaisten osuuden voidaan olettaa olevan merkittävä.

Houkutteleva ”itä”

Prostituutiomarkkinoiden globalisoituessa sosio-ekonomisen viitekehyksen lisäksi erilaiset kulttuuriset ja historialliset myytit ja mediarepresentaatiot vaikuttavat markkinoiden toimintaan.

Esimerkiksi suomalaisissa joukkoviestimissä esiintyy usein käsitys ”itäprostituutiosta” venäläisten uhkakuvien – tautien ja mafian – ruumiillistumana. Dag Stenvoll (2002) on huomannut saman ilmiön Norjassa, missä venäläiset muodostavat merkittävän osan seksipalveluiden myyjistä. Stenvoll tutki norjalaisessa lehdistössä 1990-luvulla käytyä keskustelua maahan suuntautuvasta ulkomaisesta prostituutiosta. Sukupuolittuneiden representaatioiden lisäksi hän löysi vahvasti etnisoituneita mielikuvia venäläisprostituution mukanaan tuomista ongelmista.

Uhkakuvat eivät kuitenkaan vaikuta olevan erityisen vallitsevia suomalaisten prostituutioasiakkaiden keskuudessa. Osa haastateltavistani mainitsi käyttävänsä mieluummin suomalaisten prostituoitujen palveluita, koska nämä ovat puhtaampia ja turvallisempia kuin ”itätytöt”. Useimmat kuitenkin kertoivat suosivansa venäläisiä ja virolaisia ”tyttöjä”. Suomalaiset prostituoituidut koettiin usein liian kylminä ja ammattimaisina. Rasismi on yhtäältä keskeinen osa prostituutiota, mutta toisaalta juuri erilaisuus ja eksoottisuus houkuttelevat ostajia ns. itäprostituution markkinoille. Prostituutiokontekstissa ero ksenofobian ja ksenofilian välillä on siis hyvinkin häilyvä.

Seksikaupan välittäjät ovat myös oppineet varsin tehokkaasti hyödyntämään representatioita ”itätytöistä”. Laura Keelerin ja Marjut Jyrkisen (2002) mukaan prostituutioilmoitukset sisältävät usein viittauksia prostituoitun etniseen taustaan. Stereotypioita venäläisnaisista naisellisempina ja intohimoisempina kuin esimerkiksi suomalaisnaiset käytetään houkuttelemaan asiakkaita markkinoille. Esimerkiksi Etelä-, Keski- ja Pohjois-Euroopan maiden lisäksi mm. Pohjois-Amerikassa, Englannissa ja Turkissa on viimeisen runsaan vuosikymmenen aikana yleistynyt stereotypia ”itätytöstä”, joka on entisestä sosialistimaasta, yleensä Venäjältä, kotoisin oleva, ”länteen” paremman elämän toivossa seksiä myymään saapunut nuori nainen (esim. Bellér-Hann 1995, 231–232; Gülçür & Ylkkaracın 2002, 412, myös Strömpl 2003)¹⁰.

Sukupuolittuneet ja etnisoituneet stereotypiat ovat aiheuttaneet ongelmatilanteita myös Euroopan Unionin maiden tiukan ulkomaalaislainsäädännön valvonnassa. Esimerkiksi Suomi muutti ulkomaalaislakiaan vuonna 1999 siten, että henkilö voidaan käännyttää maasta, mikäli hänen epäillään myyneen tai aikoneen myydä seksuaalipalveluja. Tämä on aiheuttanut valittavia virhetulkintoja. Esimerkiksi Venäjältä tai Virosta saapuvia naismatkustajia on saatettu hyvinkin löyhin perustein epäillä prostituoiduksi tai naiskaupan uhreiksi¹¹. Asian toinen puoli on toisaalta se, että naiskaupan tai parituksen uhreja on saatettu kohdella laittomina siirtolaisina tai rikollisina. Ulkomaalaislain muutoksen on epäilty myös edesauttaneen ulkomaisen prostituution organisoitumista, sillä prostituoidut ovat joutuneet aiempaa enemmän turvautumaan välikäsiin pystyäkseen toimimaan näkymättömästi (esim. Kontula 2005).

Kaupallisen seksin markkinoiden kehitys on muuttanut seksin ostoon liittyviä käytänteitä myös siinä mielessä, että siitä on asiakkaan näkökulmasta tullut osa kulutusta, osa muuta kulutuskulttuuria (enemmän, ks. Marttila 2004a). George Ritzerin (1993) *McDonaldization* -termiä mukailleen Marjut Jyrkinen (2005, 33–37) on nimittänyt länsimaisen kulutusmallin leviämistä seksikauppaan käsitteellä *Mcseksualisoituminen* (*McSexualisation*). Seksuaalisuuden kulutteistuminen tulikin voimakkaasti ilmi seksin ostajien puheessa. Ilmeisimmin se tulee esiin kaupalliseen seksiin keskittyneillä web-foorumeilla. Seksin ostajat keskustelevat näillä palstoilla mm. ”kuluttajan oikeuksista” ja keinoista estää markkinoiden ”ylikuumeneminen” ja hintojen liiallinen nousu. Alla erään ostajan suomalaisella nettisivustolla (SO 2005) esittämä näkökulma maksullisen seksin kuluttamiseen.

Ajatelkaa miten helpoksi seksin ostaminen on meille miehille tehty. Meitä varten on bygatty niin upea portaali kuin SO¹². Muutamalla hiiren klikkauksella näkee tarjolla olevien tyttöjen kuvat ja jos kuvaa ei ole, niin hieman alakanttiin ovat kokotiedot ainakin. Tytön puhelinnumero on

ilmoituksessa tai sen saa tilata ulkomailta kohtuuhintaan jos uskaltaa mobiilipuhelintaan sellaisen käyttää. Joistakin tytöistä on ystävälliset tosimitteet kirjoittaneet vieläpä hienotunteisia rapsoja.

Keskustelupalstoilla miehet myös jakavat tietoa siitä, ketkä ja minkä maalaiset ovat parhaita missäkin sekä miten ja mistä löytää tietynlaiset ”ominaisuudet omaavan prostituoidun”. Kuvaukset ovat usein myös äärimmäisen yksityiskohtaisia. Seksin ostajien narratiiveissa nuoria, kauniita, eksoottisia prostituoituja kuvataan usein fetissinomaisina objekteina (ks. Ahmed 2000) ja kuten fetissejä, heitä kerätään. Esimerkiksi ”Henrik” kertoi pakkomielleenomaisesta tarpeestaan kokeilla yhä uusia ja erilaisia naisia – kykenemättä lopettamaan. Monet muutkin seksin ostajat ovat kertoneet, että he pyrkivät käyttämään eri prostituoituja, koska haluavat erilaisia kokemuksia. Asiakkaiden vaihtelunhalua ovat korostaneet myös seksin myyjät (esim. Høigård & Finstad 1996, 359–360).

Miehiä ja maskuliinisuuksia koskevan tutkimuksen uranuurtaja R. W. Connell (2002, 92–93) on tuonut esiin, että miesten seksuaalisuuden kulutteistuminen on kulkenut käsi kädessä seksuaalisen halun fetisoitumisen kanssa¹³. Seksin ostajat hakevatkin prostituutiosta yleensä erilaisia seksikokemuksia ja -partnereita, haastateltavien keskuudessa yleinen kommentti ”halusin ehdottomasti sen kokemuksen” viittasi käsitykseen, että maksullinen seksi ja ”maksullinen nainen” on jotain poikkeuksellista. Mielikuva prostituoidusta ajattomana ja persoonattomana sosiaalisena kategoriana selittää ”Katjan”, suomalaisen prostituoidun kokemusta 28-vuotiaasta urheilullisesta, naimisissa olevasta miehestä, joka tuli käymään Katjan luona tavoitteenaan kokea, millaista seksi on ”maksullisen naisen” kanssa. Kuten ”Katja” toteaa, on kuin osa miehistä olettaisi, että prostituoiduissa on jokin lisämooottori.

Osa haastateltavista myös mainitsi, että muihin seksisuhteisiin verrattuna maksullisessa seksissä kiehtoo erityisesti mielikuva sen kielletystä luonteesta ja ajatus ”likaisesta huorasta”.

Esimerkiksi ”Jussi”, 30-vuotias säännöllinen seksin ostaja kertoi, että häntä kaupallisen seksin markkinoille houkutteli sekä käsitys ”likaisuudesta” että kielletyn viehätys. Tämä ajatus antoi hänelle voimakkaan vallan tunteen. Rey Chowta (2000, 510, myös O’Connell Davidson 1998, 140–148) mukailleen tätä voidaan nimittää *alituksen seksualisoimiseksi*.

Monissa prostituutioasiakkaita koskevissa eurooppalaisissa ja amerikkalaisissa tutkimuksissa on ilmennyt, että asiakkaat usein etsivät prostituutiosta ”erilaista naiseutta” (Prieur & Taksdal 1989, Sandell et al. 1996, Månsson 1998, Lyngbye 2000). Kuten seuraavasta kirjoituksesta prostituoitujen tukijärjestö Sallin internet-sivuilla käy ilmi, tämä voi liittyä myös naisten aseman parantumiseen ja lisääntyviin tasa-arvovaatimuksiin ja niiden miehille kohdistamiin paineisiin.

...alati kiristyvät tasa-arvovaatimukset sekä seksuaaliset häirintälait tekevät pian mahdottomaksi edes kysyä onko joku nainen ehkä kiinnostunut minusta. (”Eräs mieskansalainen” 2002.)

Kun nyky-yhteiskunnassa sukupuolten väliset suhteet ja roolit ovat hämärtyneet, prostituutio voi näyttäytyä mahdollisuutena palauttaa perinteinen järjestelmä, jossa sukupuolet ovat selvärajaisia ja vakaita ja mahdollisuutena heteromaskuliinisen hegemonian manifestoimiselle (ks. Lehtonen 1995, 26–30). Seksikaupan kontekstissa monimutkaisuus toisin sanoen muunnetaan yksinkertaisuudeksi ”palauttamalla” perinteinen järjestelmä, tekemällä sukupuolista selvärajaisia ja vakaita.

Prostituution etnoseksuaaliset tilat

Kuten useimmat sosiaaliset instituutiot, prostituutio on monien tilallisten toimintakulttuurien ja käytänteiden kohtaamispaikka. Amerikkalainen maantieteilijä Richard Symanski (1974) oli yksi ensimmäisistä tutkijoista, jotka ovat tuoneet esiin hypoteesin ”prostituutiomaantieteestä”. Tämän mukaan erityyppiset asiakkaat ja myyjät toimivat

eri alueilla, joilla vallitsevat myös erilaiset toimintatavat. Symanski väitti tämän heijastelevan muun yhteiskunnan sosiaalisten suhteiden hierarkkisuutta. Prostituutiossa on hänen mukaansa olemassa arvottava luokkajärjestelmä, joka määrittää myös asiakaskuntaa: korkealuokkaisilla puhelintyöillä on eri asiakaskunta kuin katuprostituoiduilla. Phil Hubbard (1998) puolestaan on tuonut esiin, että prostituution *tilallisuus* on esimerkki siitä, miten esimerkiksi naispuolisen katuprostituoidun identiteetti ”toisena” tuotetaan ja ylläpidetään. Heidän marginaalisuutensa tuotetaan prostituution paikantamisena mahdollisimman erilleen muusta yhteiskunnasta (tietty kadut, striptease-baarit, yökerhot, bordellit).

Myös seksin ostamiseen liittyy tilasta ja paikasta riippuvia vaihtelevia käytänteitä ja kokemuksia. Esimerkiksi itänaapureihin suuntautuvan seksiturismin konkari, suomalainen 46-vuotias ”Matti” kertoi kokemuksen olevan hyvinkin erilainen riippuen siitä, ostaako hän seksiä Helsingissä vai Pietarissa tai Tallinnassa. Ulkomaille suuntautuvan ”kulttuurimatkan” hän kertoi olevan kokemuksena kokonaisvaltaisempi, alkaen matkan suunnittelusta ja siihen valmistautumisesta Suomessa, päättyen kokemusten kertaamiseen keskustelufoorumeilla muiden ostajien kanssa. Erityisesti tällöin fantasialla on keskeinen rooli, kuten ”Matti” kuvaa:

Se [seksimatka Viroon tai Venäjälle] on vähän niin kuin elokuva tai musikaali, joka pannaan pystyyn ja kaikki tietää, että se on leikkiä... Ja sitten kun tulen Suomeen, mä astun teatterista ulos. Monia voi pöyristyttää, että tavallaan annan näyttelijöiden raataa, ja sitten katsojana pistän sikarin palamaan ja nautin näkemästäni ja kokemastani.

Tää on sitä suurta show’ta, jota mä kaipaan.

Ulkomaisen seksiturismin näkökulmasta Baltian maat ja Venäjä ovat viimeisen, runsaan kymmenen vuoden aikana näyttäytyneet ”seksin keitaina” (The International Sex Guide Forum 2005). Maksullisen seksin tarjonta on laajaa (Pettai, Kase, & Proos 2006) ja palveluita ei satunnaisenaan turistin ole vaikea löytää.

Vaikka paritus on sekä Virossa että Venäjällä kriminalisoitu, tiedetään esimerkiksi pelkästään Tallinnassa toimivan kymmeniä bordelleja. Tämä on myös poliisin tiedossa, mutta mm. puuttuvien resurssien vuoksi se joutuu käytännössä katsomaan asiaa sormien läpi.

Itänaapurit vaikuttavat näyttäytyvän seksitilanteille ”villinä itänä”, jossa vallitsee erilainen arvojärjestelmä ja erilaiset käytännöt ja jossa voi toteuttaa niitä aspekteja itsestä, jotka todellisessa maailmassa saatettaisiin nähdä poikkeavina tai moraalisesti tuomittavina. Humanistisen ja feministisen maantieteen teoreetikkoja (Massey 1994, Rose 1993, McDowell 1992) mukailen esitänkin, että prostituutio on nähtävissä (hetero)seksualisoituna ja etnisoituna sosiaalisena tilana (*space*), johon siirtyminen ja josta poistuminen tuottaa vaihtoehtoisia kokemuskulttuureja ja toimintatapoja (katso myös Berlant & Warner 2000, 318).

Tarjoamalla tilan keskinäiseen kommunikaatioon ilman merkittävää kiinnijäämisen pelkoa, seksiturismi ”itään” on myös edistänyt seksin ostajien sosiaalisten siteiden ja verkostojen kehittymistä. Esimerkiksi Suomessa hyvin tunnetun kaupalliseen seksiin keskittyneen internet-sivuston keskustelufoorumilla tavanneet seksin ostajat ovat perustaneet ”Tosimies-klubin”, jonka puitteissa he mm. järjestävät yhteisiä seksimatkoja Viroon ja Venäjälle. Web-foorumit ja chatit ovatkin toinen viimeaikaisen kehityksen tarjoama hyöty maksullisen seksin asiakkaille ja on myös edistänyt yhteisöllisyyden kehittymistä asiakkaiden kesken. Tämä yhteisöllisyys ei kuitenkaan ole uusi ilmiö. Siinä on havaittavissa samankaltaisia piirteitä kuin Antti Häkkisen (1995, 78-91, 110-111) esiin tuomassa, 1800–1900-lukujen vaihteen opiskelijakulttuurissa, johon miesten ilotaloissa vierailu kuului keskeisenä osana.

Osa tutkimistani seksin ostajista ilmaisi kuitenkin kokevansa hankalana ristiriitaisina näyttäytyvät identiteettipositiot yhtäältä aviomiehinä, isinä, työntekijöinä ja toisaalta prostituution asiakkaina. Eräs mies muun muassa kertoi, ettei koskaan osta seksiä kotikaupungis-

saan. Tässä voi olla kyse paitsi kiinnijäämisen mahdollisuuden minimoimisesta myös tarpeesta erottaa erilaiset toiminnan tilat. Suvi Ronkainen (1999, 71–72) on pohtinut, miten tämän tyyppiä, vastakkaisia identiteettipositioita eletään. Hänen mukaansa toiminta ensi näkemältä vastakkaisissa diskursseissa puitteistuu juuri erilaisten paikkojen ja instituutioiden kautta. Niihin kytkeytyvät erilaiset toimintakulttuurit, käytännöt, materiaaliset suhteet, puhemaailmat, symbolit ja symbolisaatiot yhtäältä rakentavat ja toisaalta perustelevat ja helpottavat osallisten välisiä suhteita.

Prostituutioon liittyvät tilalliset sosiaalisten (valta)suhteiden ja toimintatapojen muutokset tulivat esiin myös tutkimuskäytännöissä. Tehdessäni erästä haastattelua helsinkiläisessä seksibaarissa huomasin, että suuri osa asiakkaista ei vaikuttanut olevan lainkaan kiinnostunut naisten tanssiesityksistä. Sen sijaan he jatkoivat keskustelua miespuolisen seurueensa kanssa. Tiedustelin asiasta haastateltavaltani, johon hän vastasi, että ”kyse ei ole vain tytöistä ja heidän esityksistään, vaan myös *ilmapiiristä*.” (”Jorma”, 45. Kursiivi minun – *AM*). Seksibaarin kaltainen tila, jossa perinteinen sukupuolijärjestys vielä toimii, saattaakin tarjota joillekin miehille legitimiin tilan heteromaskuliinisen hegemonian manifestoimiseksi, mitä ei ulkopuolella olevassa, tasa-arvovaatimuksia korostavassa maailmassa enää koeta sosiaalisesti hyväksyttäväksi.

Suurittaessani haastatteluita ja havainnointia erilaisissa ympäristöissä (tamperelaisista kahviloista viipurilaiseen hotelliin tai tallinnalaiseen bordelliin), huomasin toisinaan hyvinkin konkreettisesti, miten kenttätutkimus on korostuneen ruumiillista toimintaa ja miten tutkija ei voi välttää olemasta osa tutkimuskentän kulttuurista ja sosiaalista asetelmaa, sen monimutkaisia sosiaalisia ja valtasuhteita (Kondo 1990, 33–48). Kyseisissä suhteissa ja tiloissa identiteettien rajat ja yksilöiden roolit ovat jatkuvan neuvottelun ja haastamisen kohteina. Naisasiakkaat ovat tutkimani alueen prostituutiokulttuurissa hyvin harvinaisia, minkä vuoksi yhtäältä naiseuteni ja toisaalta suomalaisuuteni määrätti minut

vaihteleviin positioihin. Esimerkiksi ollessani havainnoimassa suomalaisten suosiman viipurilaishotellin prostituutiota istuin yksin sen terassilla, jolloin minut kyseisen tilan sisältämän sosiaalisen koodiston mukaisesti sijoitettiin prostituoidun rooliin. Ostotarjouksiin (poikkeuksetta suomalaisten tekemiin) vastasin kuitenkin suomeksi, mikä välittömästi riisui yltäni prostituoidun identiteetin. Miten tutkimuskäytäntöihin ja -tuloksiin olisi vaikuttanut se, että olisin vanhempi miestutkija?¹⁴

Etuoikeutetut asiakkaat

Prostituutiokonteksteille on yleistä, että erilaiset sosio-kulttuuriset tekijät – sukupuoli, seksuaalisuus, ikä, etninen identiteetti, kansallisuus jne. – nivELYVÄT toisiinsa ja leikkaavat toisiaan eri tavoin tuottaen joitakin yksilöitä tai ryhmiä syrjiviä ja toisia valtauttavia käytänteitä sekä subjektipositioita (ks. Brah & Phoenix 2004). Sekä kuvitteellisella että käytännön tasolla Venäjän ja Baltian maiden prostituutiomarkkinat voidaan nähdä suomalaisten ”punaisten lyhtyjen alueena”, jolla edellä mainitut sosio-kulttuuriset ominaisuudet määrittävät toimijoiden identiteettejä ja mahdollisuushorisontteja.

Rajat ylittävä prostituutio Suomen lähialueilla voidaan nähdä etnoseksuaalisena (Nagel 2003) tilana, jonka markkinoille mielikuvat seksikkäistä ”itätytöistä” houkuttelevat vuosittain kymmeniä tuhansia ”länsimaisia” seksituristeja ja prostituutioasiakkaita. ”Itäprostituutio” toisin

sanoen näyttäytyy sen asiakkaille sosiaalisena tilana, jossa vallitsee perinteinen sukupuolijärjestelmä ja selvärajainen sukupuolijako. Kuten eräs haastateltavani toi esiin: miehet ovat miehiä ja naiset ovat naisia. Kyseisessä tilassa on mahdollista toteuttaa ideaalia ”tosimieheydestä” samalla kun se tarjoaa pakopaikan tasa-arvo yhteiskunnan miehille asettamista haasteista.

Elina Penttinen (2004, 149–150) on käyttänyt tiedon, ihmisten ja varojen globaalien virtojen mahdollistamista epävirallisista ja laittomista toimista käsitettä *varjoglobalisaatio*. Sen puitteissa esiintyy hänen mukaansa erilaisia, sukupuolittuneita ja etnisoituneita toimijuuksia, joille prostituutio tarjoaa vaihtelevia tulevaisuudennäkymiä. Kuten haastattelemani vironvenäläinen seksityöntekijä (2005) totesi, hänelle ja monille muille samanlaisessa asemassa oleville naisille prostituution kansainvälistyminen ja asiakkaiden ja myyjien runsas liikkuvuus tuottavat mahdollisuuden tarjota ”omille lapsille jotain parempaa”.

Väitän, että samalla kun globalisaatioprosessit ovat *näennäisesti* avanneet uusia toimintamahdollisuuksia köyhän Itä-Euroopan naisille, se on myös luonut uusia mahdollisuushorisontteja länsimaisille prostituutioasiakkaille. Esimerkiksi suomalaiselle seksin ostajalle varjoglobalisaatio tarjoaa mahdollisuuden pitkälle vietyyn yksilön vapauteen, jonka puitteissa seksuaalisuus on kulutustuote ja maksullinen seksi keino irrottautua arjen velvollisuuksista.

Viitteet

- 1 Käsitteillä ”länsi” ja ”itä” viitataan tässä alueen sijasta mielikuvaan.
- 2 Tutkimusaineisto pitää sisällään kahdenkymmenen yhden prostituutioasiakkaan haastattelut (osassa kyse lyhyemmistä keskusteluista) Etelä-Suomessa, Tallinnassa ja Viipurissa sekä asiakkaiden minulle lähettämät omaelämäkerralliset tekstit (30 miestä, vastauksena ilmoitukseen suomalaisella, kaupalliseen seksiin keskittyneellä internet-sivustolla keväällä 2003). Lisäksi olen haastatellut virolaisia ja venäläisiä seksityöntekijöitä sekä suomalaisia, virolaisia ja

venäläisiä asiantuntijoita, viranomaisia ja sosiaalityöntekijöitä ja havainnoinut asiakkaiden käytäntöjä ja paikallisten prostituutiomarkkinoiden toimintamekanismeja Etelä-Suomessa (2003), Tallinnassa (2005), Viipurissa ja Pietarissa (2005–2006). Tausta-aineistona toimivat kotimaiset ja kansainväliset web-foorumit.

- 3 Prostituutioasiakkaisiin keskittyvää tutkimusta on tehty erityisesti Ruotsissa, Norjassa ja Iso-Britanniassa. Esim. Månsson 1981 & 1988; Prieur & Taksdal 1989; McKeganey & Barnard 1996; Sandell et al. 1996; Faugier & Sargeant 1997;

- O'Connell Davidson 1998; Lyngbye 2000, Smette 2003. Suomessa ainoa varsinainen asiakastutkimus on pääkaupunkiseudun lehti-ilmoitteluprostituitioon keskittyvä Hannele Varsan tutkimus vuodelta 1986 (ks. myös Lammi-Taskula 1999).
- 4 Maksullisesta seksistä osana työmatkoja kertoo mm. se, että ”liikemiesten” näköisille miesporukoille tullaan Tallinnan keskustassa usein myymään potenssilääkkeitä.
 - 5 Viime vuosikymmeninä kuitenkin myös mieheyksiä ja maskuliinisuuksia on pyritty problematisoimaan ja tarkastelemaan mieheyttä ja maskuliinisuuksia analyttisinä kategorioina: on tuotu esiin, että myös maskuliinisuus tai maskuliinisuudet ovat historiallisesti ja sosiaalisesti rakentuneita sekä *moninaisia*. Ks. esim. Hearn & Morgan 1990, Hearn & Collinson 1994, Holter 2005.
 - 6 Schengen-sopimus takaa mahdollisuuden vapaaseen liikkumiseen viisumivapaiden maiden kansalaisille sekä niille kolmansien maiden kansalaisille, jotka oleskelevat laillisesti Schengen-alueella ja joilla on viisumi tai oleskelulupa johonkin Schengen-maahan. Schengen-passi onkin arvokas kauppatavara organisoidun seksikaupan toimijoiden keskuudessa. Reet Nurmen (1999) mukaan väärennetyjä passeja ei perinteisesti ole Venäjällä ollut vaikea hankkia.
 - 7 Prostituitioon liittyvän järjestäytyneen rikollisuuden laajuudesta Suomessa kiistellään. Osa katsoo sen olevan mittavaa: esim. keskusrikospoliisin vuonna 2003 tekemän tutkimuksen mukaan käytännössä katsoen kaikki ulkomainen prostituutio Suomessa on virolaisten ja venäläisten rikollisliigojen hallussa. Tätä on kyseenalaistanut esim. Anna Kontula (2005). Norjassa naiskauppaa ja ulkomaista prostituutiota tutkineet May-Len Skilbrei ja Irina Polyakova (2006, 42) tuovat esiin, että suurin osa organisoituneestakin prostituutiosta Norjassa on keskittynyt keski- tai pienen mittakaavan rikollisverkostoihin.
 - 8 Irina Novikovan mukaan neuvostoajan jälkeen itenäistyneissä valtioissa vallinnut ”ryssäpelko” on vaikuttanut siihen, että kansallisuudeltaan venäläiset naiset ovat kyseisissä maissa usein muodostaneet kaikkein marginalisoiduimman ryhmän (Novikova 2002, 79).
 - 9 Keskeisessä asemassa maan kaupallisen seksin markkinoilla toimivat kuitenkin myös suomalaiset, Viron tai Venäjän rikollisryhmittymien alaisuudessa toimivat ns. parittajarengit, jotka tuntevat suomalaisen viranomaiskulttuurin ja osaavat toimia sen mukaisesti. Heidän tehtäväänään on taata mahdollisimman huomiota herättämätön toiminta ja siten tulojen häiriötön jatkuminen (Leskinen 2003, 14–18).
 - 10 Turkissa tuli 1990-luvun puolivälissä suosituksi laulu (*Natasha Disco*), joka kertoo Venäjältä tulevista, itseään myyvistä ”natashoista” (Bel-ler-Hann 1995).
 - 11 Nais- ja ihmiskaupan tunnistamiseen tarvittavat keinot ja välineet ovat vielä hyvin kehittymättömiä, mistä johtuen erittäin vakavan ihmisoikeusloukkauksen torjuminen johtaa ainakin toistaiseksi väistämättä myös vääriin epäilyihin. Esimerkiksi ns. Georgian bussin tapauksessa rajaviranomaisten toiminnassa oli naiskaupan uhrien kanssa toimivien mukaan suuria puutteita (esim. Ivanchenko 2005). Osin tästä johtuu, että tapauksesta tuskin koskaan saataneen tietää lopullista totuutta.
 - 12 Nimi lyhennetty kirjoittajan toimesta.
 - 13 Seksuaalitutkimuksen yksi johtavista nimistä, Jeffrey Weeks (1986) on puolestaan esittänyt, että tälle ajalle on tyypillistä seksuaalisuuden ”erikoistuminen” (*speciation*), mikä tarkoittaa seksuaalisten käytäntöjen, alakulttuurien ja identiteettien moninaistumista.
 - 14 Sukupuolella on väliä kaikessa tutkimustyössä, niin myös etnografisessa tutkimuksessa. Esimerkiksi omassa tutkimuksessani haastateltavien kyselyt seksuaalisuudestani ja motiiveistani tehdä tätä tutkimusta eivät olleet poikkeuksellisia. Viron ja Venäjän kenttätutkimusten yhteydessä koin myös suoraa seksuaalista häirintää.
Vaikka etnografiaa tutkimusmenetelmänä on analysoitu lähes loputtomiin, on sukupuolen ja seksuaalisuuden merkityksestä etnografisessa tutkimuksessa ilmestynyt vain vähän julkaisuja (sukupuolen merkityksestä, esim. Kelles 1984, Schwalbe & Wolkowir 2002 ja Williams & Heikes 1993), puhumattakaan turvallisuuskysymyksistä kenttätutkimuksessa. Valitettavasti myöskään tämän artikkelin puitteissa ei ole mahdollista lähteä tarkemmin purkamaan kyseisiä aiheita.

Lähteet

- Ahmed, Sara (2000), *Strange Encounters. Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Aromaa, Kauko & Lehti, Martti (2002), *Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Nykytilanne, lain-sääädäntö ja tutkimuslähteet*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 186.
- Bellér-Hann, Ildikó (1995), Prostitution and its Effects in Northeast Turkey. – *The European Journal of Women's Studies* 2, 219–235.
- Berlant, Lauren & Warner, Michael (2000), Sex in Public. – *Intimacy*. Ed. Lauren Berlant. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Brah, Avtar & Phoenix, Ann (2004), Ain't I A Woman? Revisiting Intersectionality. – *Journal of International Women's Studies* 5:3, 75–86.
- Campbell, Rosie (1998), Invisible Men: Making Visible Male Clients of Female Prostitutes in Merseyside – *Prostitution. On Whores, Hustlers and Johns*. Ed. James E. Elias, Vern L. Bullough, Veronica Elias & Gwen Brewer. Amherst, New York: Prometheus Books.
- Chow, Rey (2000), Love me, Master, Love Me, Son. – *Feminism & Pornography*. Ed. Drucilla Cornell. Oxford: Oxford University Press.
- Connell R. W. (2002), *Gender*. Cambridge: Polity.
- Gülçür, Leyla & Ylkkaracan, Pinar (2002), The “Nataasha” Experience: Migrant Sex Workers from the Former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey. – *Women's Studies International Forum* 25:4, 411–421.
- Haavio-Mannila, Elina, Kontula, Osmo & Kuusi, Elina (2001), *Trends in Sexual Life. Measured by national sex surveys in Finland in 1971, 1992 and 1999, and a comparison to a sex survey in St. Petersburg in 1996*. Working Papers E 10/2001, Helsinki: The Population Research Institute, The Family Federation in Finland.
- Hearn, Jeff & Jyrkinen, Marjut (2000), Uudet teknologiat. Globalisaatio ja seksiteollisuus, *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 4, 67–71.
- Hearn, Jeff & Collinson, David L. (1994), Theorizing Unities and Differences Between Men and Between Masculinities. – *Theorizing Masculinities*. Ed. Harry Brod & Michael Kaufman. Thousand Oaks: Sage.
- Hearn, Jeff & Morgan, David (1990), Men, Masculinities and Social Theory. – *Men, Masculinities and Social Theory*. Ed. Jeff Hearn & David Morgan. London: Unwin Hyman.
- Hubbard, Phil (1998), Sexuality, Immorality and the City: Red-Light Districts and the Marginalisation of Female Street Prostitutes. – *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography* 5:1, 55–76.
- Høigård, Cecilie & Finstad, Liv (1996), Prostitutes and Their Clients. – *Feminism and Sexuality: a Reader*. Ed. Stevi Jackson & Sue Scott. Edinburgh: Edinburgh University Press, 358–366.
- Häkkinen, Antti (1995), *Rahasta – vaan ei rakkautesta. Prostituutio Helsingissä 1867–1939*. Helsinki: Otava.
- International Organization for Migration (2002), Public Perception and Awareness of Trafficking in Women in the Baltic States (2). Regional Office for the Baltic and Nordic Countries, Vilnius, Lithuania.
- Jyrkinen, Marjut (2005), *The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex. Global Linkages, Policies, Technologies*. Helsinki: Swedish School of Economics and Business Administration.
- Järvinen, Margaretha (1990), *Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Holter, Øystein Gullvåg (2005), Social Theories for Researching Men and Masculinities: Direct Gender Hierarchy and Structural Inequality – *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Ed. Michael Kimmel, Jeff Hearn & R. W. Connell. Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage Publications.
- Keeler, Laura & Jyrkinen, Marjut (2002), Racism in the Sex Trade in Finland. – *NIKK -magasin* 1, 33–36.
- Kelles, Anita (1984), *Antropologisen kenttätöön ongelmia. Tutkijan persoonan, sukupuolen ja kulttuuritaustan vaikutuksesta antropologiseen tutkimukseen*. Helsinki: Suomen Antropologien seura.
- Kolpakova, Olga (2005), Prostitution in North-West Russia and St. Petersburg. Workshop presentation, FEMINORE research network, University of Bergen, Norway, November 5, 2005.
- Kondo, Dorinne K. (1990), *Crafting Selves. Power, Gender, and Discourses of Identity in a Japanese Workplace*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kontula, Anna (2005), *Prostituutio Suomessa*. Helsinki: Sexpo säätiö.
- Lammi-Taskula, Johanna (1999), Clients of the Sex Industry in Finland. The Habitus Study, 1995. – *Who's Buying? The Clients of Prostitution*. Ed. Laura Keeler & Marjut Jyrkinen. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö, 82–88.

- Lyngbye, Paul (2000), *Mænd der betaler kvinder - om brug af prostitution*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Marttila, Anne-Maria (2006), Soome seksturismi Eestis. – *Seksiosstjad kes nad on?* Toim. Kristiina Luht, Marjut Jyrkinen & Laura Keeler. Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, 118–125.
- Marttila, Anne-Maria (2005), The Hiding Men in Prostitution. – *NIKK-magasin*, 35–39.
- Marttila, Anne-Maria (2004a), Seksiä ilman rajoja? Kansainvälistyvä seksiteollisuus ja suomalaiset prostituution asiakkaat, *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 1, 22–35.
- Marttila, Anne-Maria (2004b), Sex Tourism on the World Wide Web. Prostitution, Sex Trafficking and the New Information and Communication Technologies. – *Power and Control. Perspectives on Integration and Multiculturalism in Europe*. Ed. Kimi Kärki. Turku: The Family Federation of Finland, The Population Research Institute D 43/2004, 152–168.
- Massey, Doreen (1994), *Space, Place and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- McDowell, Linda (1992), Doing Gender: Feminism, Feminists and Research Methods in Human Geography. – *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series 17:4, 399–416.
- Månsson, Sven-Axel (2001), Men's Practices in Prostitution: The Case of Sweden. – *A Man's World? Changing Men's Practices in a Globalized World*. Ed. Bob Pease & Keith Pringle. London & New York: Zed Books, 135–149.
- Månsson, Sven-Axel (1988), *The Man in Sexual Commerce*. Lund: Lund University, School of Social Work.
- Månsson, Sven-Axel (1981), *Könshandels främjare och profitörer. Om förhållandet mellan hallick och prostituerad*. Karlshamn: Doga.
- Nagel Joane (2003), *Race, Ethnicity and Sexuality. Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*. Oxford: Oxford University Press.
- Niva, Steve (1998), Tough and Tender: New World Order Masculinity and the Gulf War. – *The "Man" Question in International Relations*. Ed. Marysia Zalewski & Jane Parpart. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Novikova, Irina (2002), Gendering Post-Socialist "Reason": Borders of Nation, Boundaries of Identity Politics and Women in Latvia After 1991. – *Sukupuolitetut rajat. Gendered Borders and Boundaries*. Toim. Katri Komulainen. Joensuu yliopisto: psykologian tutkimuksia 22, 67–102.
- Nurmi, Reet (1999), Organised Mobile Prostitution from Western Russia and Estonia to Finland as a Micro-level Criminal Activity. – *Building up a Network for Monitoring, Analysing and combatting Trafficking in Women and Children*. Ed. Lauri Hollmén & Marjut Jyrkinen. European Commission STOP-project report. Helsinki: Ministry of the Interior, 39–45.
- O'Connell Davidson, Julia (1998), *Prostitution, Power and Freedom*. Cambridge: Polity.
- Penttinen, Elina (2004), *Corporeal Globalization. Narratives of Subjectivity and Otherness in the Sexscapes of Globalization*. Tampere: Tapri Occasional Paper 92.2004.
- Pease, Bob & Pringle, Keith (2001), Introduction: Studying Men's Practices and Gender Relations in a Global Context. – *A Man's World? Changing Men's Practices in a Globalized World*. Ed. Bob Pease & Keith Pringle. London & New York: Zed Books, 1–17.
- Pettai, Iris; Kase, Helve & Proos, Ivi (2006), *Prostituutisiooni tähendus Eesti ühiskonnas. Sisejulgeolek või majanduslik kasu. Sotsioloogilise uurimuse materjalid*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.
- Pettai, Iris & Kase, Helve (2002), *Prostitution and Trafficking in Women as an Unsolved Problem in Estonia. The ability of the Estonian state to suppress and prevent prostitution and trafficking in women*. Tallinn: Estonian Institute for Open Society.
- Phoenix, Joanna (1995), Prostitution: Problematizing the Definition. – *(Hetero)Sexual Politics*. Ed. Mary Maynard & June Purvis. London: Taylor & Francis.
- Prieur, Annick & Taksdal, Arnhild (1989), *Å sette pris på kvinner. Menn som kjøper sex*. Oslo: Pax.
- Ritzer, George (1993), *The McDonaldization of Society*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Ronkainen, Suvi (1999), *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rose, Gillian (1993), *Feminism and Geography: The Limits to Geographical Knowledge*. Cambridge: Polity Press.
- Sandell, Göran; Pettersson, Elisabeth; Larsson, Janne & Kuosmanen, Jari (1996), *Könsköparna. Varför går men till prostituerade? Djupanalys av män som köper sex*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Schwalbe, Michael & Wolkomir, Michelle (2002), Interviewing Men. – *Handbook of Interview Research. Context and Method*. Ed. Gubrium Jaber & Holstein James. Thousand Oaks: Sage.
- Skilbrei, May-Len & Polyakova, Irina (2006), *"My life is too short; I want to live now". Kvinner*

fra Øst-Europa forteller om veien til og livet i prostitusjon i Norge. Universitetet i Oslo: Institutt for kriminologi og retts sosiologi.

Stenvoll, Dag (2002), From Russia with Love? Newspaper Coverage of Cross-Border Prostitution in Northern Norway 1990-2001. – *The European Journal of Women's Studies* 9:2, 143–162.

Strömpl, Judit (2003), Russian and Estonian sex workers and the Prostitution Counselling Centre in Helsinki. – *Welfare Research into Marginal Communities in Finland: Insider Perspectives on Health and Social Care.* Ed. Kris Clarke. Tampere: Department of Social Policy and Social Work, University of Tampere, 118–145.

Symanski, Richard (1974), Prostitution in Nevada. – *Annals of the Association of American Geographers.* 64:3, 357–377.

Täysistunnon pöytäkirja PTK 75/2006 vp, Suomen eduskunta, 20.6.2006. http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/ptk_75_2006_ke_p_1.htm

Weeks Jeffrey (1986), *Sexuality and its Discontents: Meanings, Myths & Modern Sexualities.* London: Routledge.

Williams, Christine & Heikes, Joel (1993), The Importance of Researcher's Gender in the In-Depth Interview: Evidence from Two Case Studies of Male Nurses. – *Gender And Society.* 7:2, 280–291.

Haastattelut

”Markku” 58-vuotias seksin ostaja, Etelä-Suomi. Haastattelu, Viipuri 4.8.2006.

”Jussi”, 30-vuotias seksin ostaja, Helsinki. Haastattelu, Helsinki 6.11.2003.

”Matti”, 46-vuotias seksin ostaja, Helsinki. Haastattelu, Helsinki 23.4.2003 ja 11.11.2003.

”Jorma”, 45-vuotias seksin ostaja, Helsinki. Haastattelu Helsinki 9.4.2003.

”Pekka”, 49-vuotias seksin ostaja, Helsinki. Haastattelu, Helsinki 9.4.2003.

”Henrik”, 35-vuotias seksin ostaja, Varsinais-Suomi. Puhelinhaastattelu 2.4.2003.

Eespere, Katri ja Luht, Kristiina, Viron sosiaaliministeriö. Haastattelu, Tallinna 17.5.2005.

Huhtanen, Pertti, rikostutkija, Tampereen poliisi, puhelinhaastattelu 29.8.2005.

Ivanchenko, Liliya, Living for Tomorrow-järjestö/AIDS'i ennetuskeskus. Haastattelu, Tallinna, 18.5.2005.

Seksityöntekijä, nainen n. 40 vuotta, bordelli T, Tallinna, 21.5.2005.

Seksibaarin työntekijä, mies n. 35 vuotta, stripteaseklubi B, Tallinna, 19.3.2005.

Internet-lähteet

”Eräs mieskansalainen” (2002), Seksipalvelujen (prostituitio) kriminalisoinnista. 16.12.2002. <http://www.salli.org/mielipide/20030117.html>

Deutsche Welle (2003), Stolen Youth: Child Prostitution Plagues German-Czech Border, 29.10.2003. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,1564,1016270,00.html>

SO 2005, <http://www.sihteeriopisto.net/forum>